

Η τοπογραφία του ιερού τοπίου της Βυζαντινής και Μεσαιωνικής Σολέας

Παναγιώτης Παναγή

Οι μικρές εκκλησίες συνδέονται βαθιά με το χώρο και τις μικρές κοινότητες που ζούσαν εκεί, των οποίων εκφράζουν την ιδεολογία και θρησκευτική αντίληψη. Σχεδόν όλες είναι χωμένες στις πτυχώσεις του βουνού, το οποίο χρησιμοποιούν για να κρύβονται, θεμελιωμένες στο τοπίο, για να προστατεύονται από τους εισβολείς, τόποι κλειστοί, τόποι κοινοτικοί. Οι εκκλησίες γεννήθηκαν από μια ανάγκη των ανθρώπων που είναι γαντζωμένοι σε αυτό το βουνό, που είναι παθιασμένοι να αγωνιστούν ενάντια στη σκληρότητά του, αλλάζοντας την κάθετη διάστασή του σε οριζόντια για να δημιουργήσουν στις πεζούλες χωράφια που δίνουν τροφή, των ανθρώπων που ντύνουν τις πλαγιές του, όπως οι ζωγράφοι ντύνουν τους τοίχους των μικρών εκκλησιών, όπως οι μικρές εκκλησίες τρέφουν τις ψυχές.

Η εκκλησία δεν είναι απλά ένας «ιερός χώρος» ή μια συμβολική έκφραση της χριστιανικής ευσέβειας. Ανάλογα με το πλαίσιο τους, οι ναοί καλούνται επίσης να λειτουργήσουν με διάφορους τρόπους: ως μοναστηριακοί ναοί, ενοριακοί ή/και κοιμητηριακοί ναοί, ως ιδιωτικά και ταφικά παρεκκλήσια. Βυζαντινές ενοριακές εκκλησίες ως πνευματικά και αρχιτεκτονικά κέντρα των κοινοτήτων, ξωκλήσια ως προστατευτικά ιερά εμπόδια ανάμεσα στον εξωτερικό και εσωτερικό κόσμο των κοινοτήτων. Εκκλησίες που βρίσκονται πολύ κοντά σε καλλιεργούμενες εκτάσεις και ανήκουν σε μικροϊδιοκτήτες, λειτουργώντας ως δείκτες των διαφόρων γεωγραφικών μονάδων.

Το αρχαιολογικό πρόγραμμα του Τροόδους (Troodos Archaeological and Environmental Survey Project), έχει εντοπίσει κάποιους μεσαιωνικούς οικισμούς στην περιοχή της Σολέας, η οποία διαδραματίζει εξέχοντα ρόλο, και αυτό που τη ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες περιοχές και μάλιστα από την Κύπρο στο σύνολό της, είναι ότι περιέχει τον πιο ισχυρό ποταμό στο νησί, μαζί με τα γεωργικά εδάφη και την άφθονη παροχή νερού.

Οι σωζόμενοι ναοί, συγκεντρώνονται κυρίως στο κεντρικό τμήμα του ορεινού όγκου, συμπληρώνοντας μια εικόνα. Οι ναοί αυτοί, αποτελούν όχι μόνο απομονωμένα ιερά και μοναστήρια, αλλά χωριά και μικρότερους οικισμούς. Με βάση τη συγκέντρωση των εκκλησιών στην εύφορη κοιλάδα της Σολέας, πραγματοποιείται μελέτη της διασποράς τους στο χώρο, αναγνώρισης της χρήσης τους, της εικονογραφίας στο εσωτερικό τους και της σχέσης τους με σύγχρονους οικισμούς, προκειμένου να διερευνηθεί η διαλεκτική σχέση μεταξύ των θρησκευτικών μνημείων ως συμβολικές εκφράσεις ευσέβειας, και των ανθρώπινων κοινοτήτων στην περιφέρειά τους με τη βοήθεια των Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών. Η μελέτη αυτή βασίζεται στην εξέταση της Ιερής Τοπογραφίας, της ανάγνωσης του εικονογραφικού προγράμματος ως μέσο για τη διασάφηση του χαρακτήρα των θρησκευτικών μνημείων και στην αξιολόγηση των αρχαιολογικών δεδομένων σχετικά με την οικιστική δραστηριότητα.